

Domsagohistorik

Hudiksvalls tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Hudiksvalls tingsrätt

Mellan 1671 och 1771 var hela Hälsingland förenat i en enda domsaga: Domsagan var uppdelad på två kontrakt, det norra och det södra. Till en början bestod de två kontrakten av nitton tingslag, men 1693 slogs tingslagen samman till elva stycken.¹ Området delades i två nya domsagor 1771: Södra Hälsinglands domsaga och Norra Hälsinglands domsaga.² Dessa bestod fram till 1820 då de delades upp på tre nya jurisdiktioner: Södra, Västra och Norra Hälsinglands domsagor (Södra Hälsinglands domsaga, se Bollnäs tingsrätt. Västra Hälsinglands domsaga, se Ljusdals tingsrätt). Norra Hälsinglands domsaga omfattade efter reformen Enånger, Delsbo, Bergsjö och Forsa tingslag.³ Nästa judiciella förändring ägde rum 1907 då Enångerns tingslag bröts ut och förenades med den nybildade Sydöstra Hälsinglands domsaga (Sydöstra Hälsinglands domsaga, se Bollnäs tingsrätt).⁴ Året därpå, 1908, minskades antalet tingslag till två då Bergsjö och Forsa slogs samman till ett gemensamt tingslag 1907.⁵ I samband med införandet av nya Rättegångsbalken 1948 beslutades att domsagans två tingslag skulle slås ihop till ett enda.⁶

Hudiksvall grundades 1582. Stadens privilegiebrev utfärdades av Johan III, som ville centralisera handeln till området. Hudiksvalls stad låg under rådhusrätt. Det äldsta rådhuset låg i gamla staden vid Hornån. Det revs 1652 och flyttades till de nya stadsdelarna norr om torget. Byggnaden återuppfördes på samma plats flera gånger till följd av flera bränder, bland annat 1670 och 1686. 1721 brände ryska trupper ned hela staden inklusive rådhusbyggnaden. Huset återuppfördes ännu en gång 1723, och stod klart 1726. 1878 uppfördes ett stort stadshotell eller stadshus ”mitt framför näsan” på det lilla rådhuset. I oktober 1879 utbröt brand i ett uthus bakom rådhuset. Elden var svårsläckt och taket på rådhuset, som delvis var spåntäckt, började brinna. Rådhuset och tjugo andra hus brann ned till grunden. Rådhusklockan, som klarade sig i branden, finns nu i en ny stapel vid Rådhusparken.⁷ Stadshotellet klarade sig dock, och fungerade sedan som tillfällig domstolslokal fram tills dess att rådhusrätten i upphörde 1945 och Hudiksvall lades under landsrätt tillsammans med Bergsjö och Forsa tingslag. Den nya benämningen blev Hudiksvalls, Bergsjö och Forsa tingslag.⁸

Delsbo tingslag omfattade socknarna Delsbo, Bjuråker och Norrbro (det vill säga Dellenbygden). Under 1600- och 1700-talen hölls tingen oftast hos länsmanen, som många gånger också var gästgivare. På Landsarkivet, Delsbo tingslags häradsrätts arkiv, finns uppgifter om ett tingshus i Näsbyn 1820-1846, samt handlingar rörande en reparation 1854-1856. Samtidigt säger en källa (Jonsson, Bror: *Ting och tingshus i Delsbo tingslag*, I : HT

¹ Almquist s. 425f. I norra kontraktet ingick följande tingslag från och med 1693: 1. Delsbo, Norrbo och Bjuråker, 2. Bergsjö, Gnarp, Hassela, Jättendal och Hramånger, 3. Forsa, Hög, Rogsta, Ilsbo, Hälsingtuna och Idenor, 4. Ljusdal, Färila, Ytterhogdal samt 5. Enånger och Njutånger. Tingslagen i det södra kontraktet var: 1. Arbrå och Undersvik, 2. Järvsö, 3. Norrala, Söderala, Trönö, Mo och Rengsjö, 4. Hanebo, Skog och Segersta, 5. Alfta och Ovanåker samt 6. Bollnäs (Almquist s. 426).

² Södra Hälsinglands domsaga omfattade Alfta, Bollnäs, Hanebo, Norrala, Arbrå och Järvsö tingslag. I Norra Hälsinglands domsaga ingick Enångerns, Ljusdals, Delsbo, Bergsjö och Forsa tingslag (Almquist s. 426).

³ K.Br. den 3/8 1819 (Almquist s. 426).

⁴ Bihang till SFS 1906 nr 30 s. 3. Idag ligger dock Enånger inom Hudiksvalls kommun, och alltså under Hudiksvalls tingsrätts domkrets.

⁵ Bihang till SFS 1907 nr 11.

⁶ SFS 1947:679.

⁷ Rodenstam, 1963, s. 84ff.

⁸ SFS 1944:488 och 1944:684.

21/11 1970, s. 1) att förhandlingar hölls på gästgiveriet i Näsbyn (uppfört på 1830-talet) men att byggnaden var tämligen liten och häradsrätten blev med tiden trångbodd. Man skall då ha beslutat att flytta tingshuset till Delsbo (Ede), och återuppföra byggnaden i närheten av järnvägsstationen.⁹ Även gästgiveriet flyttades dit. En annan anledning till flytten var att Delsbo fått järnvägsförbindelse i slutet av 1880-talet.¹⁰ Återinvigningen av tingshuset ägde rum den 18 januari 1897.

Bergsjö tingslag höll på ting i Bergsjö kyrkby. Övre våningen på gästgiveriet fungerade som tingshus.¹¹ Forsa hade på 1800-talet ett tingshus i Sanna strax norr om Hudiksvall. 1908 slogs Bergsjö och Forsa samman till ett tingslag (se ovan). Tingsställe placerades i Hudiksvall. Forsa hade redan flyttat in sitt tingsställe till Hudiksvall. Häradsrätten inrymdes i hyrda lokaler i staden, och det bestämdes att det nya tingslaget skulle hålla sina förhandlingar där i väntan på ett nytt tingshus. Det nya tingshuset inne i Hudiksvall stod klart 1909. Det låg en bit från de allra mest centrala delarna i ett villaområde som numera kallas Tingshusbacken. Huset ligger i en sluttning, inte långt från det gamla fängelset (uppfört 1869).

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggandet likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna och rationaliserades. Domkretsarna blev betydligt större än vad de hade varit tidigare.¹²

Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. 1965 förstatligades rådhusrätterna. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. Hudiksvalls tingsrätt bildades 1971 och domkretsen omfattade Hudiksvalls, Bergsjö, Gnarp, Harmångers och Hassela kommuner.¹³ Efter kommunsammanslagningar omfattar tingsrättens domkrets idag Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.¹⁴ Tingsstället var även fortsättningsvis placerat i Hudiksvall, och tingsrätten inrymdes i tingshuset från 1909. Tanken var att även Ljusdals kommun skulle läggas under Hudiksvalls tingsrätt, men så blev inte fallet.¹⁵

⁹ Hillgren, 1940, s. 1ff.

¹⁰ Jonsson s. 1.

¹¹ *Bergsjö – en hembygdsbok*, 1974, s. 113.

¹² Efter kommunsammanslagningarna omfattade Norra Hälsinglands domsaga Bjuråker, Delsbo, Forsa, Harmångers, Hälsingtuna, Gnarp, Bergsjö och Hassela landskommuner samt Hudiksvalls stad (SFS 1950:457).

¹³ SFS 1970:502.

¹⁴ SFS 1982:996.

¹⁵ SFS 1973:740 och 1973:1183. Efter ytterligare kommunsammanslagningar på 1970-talet omfattar Hudiksvalls tingsrätts domkrets idag Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner (SFS 1982:996).

Hudiksvalls tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Hudiksvalls kommun

Nordanstig kommun

Enångers tingslag¹⁶

Domsagotillhörighet:

1671-1770	Med Delsbo, Norrbo och Bjuråker, Bergsjö, Gnarp och Hassela, Rogsta och Ilsbo, Hälsingtuna och Idenor, Ljusdal, Färila och Ytterhogdal, Arbrå och Undersvik, Järvsö, Alfta, Mo och Rengsjö, Söderala, Skog, Hanebo och Segersta, Alfta och Ovanåker tingslag
1771-1819	Med Ljusdals, Delsbo, Bergsjö och Forsa tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)
1820-1906	Med Delsbo, Bergsjö och Forsa tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)
1907-1964	Tillsammans med Östra tingslaget bildade Enångers tingslag en egen domsaga (Sydöstra Hälsinglands domsaga)
1965-1970	Östra tingslaget samt Söderhamns stad (SFS 1964:776) bildade en egen domsaga (Sydöstra Hälsinglands domsaga)

Tingsplatser:

1907-	Enånger
-------	---------

Häradshövdingar:

Erik Nerbelius	1680-1690
Anders Sundberg	1690-1695
Sven Gyllensköld	1695-1703
Petrus Jansonius	1703-1712
Johan Engelbrekt Grevesmöhlen	1712-1739
Sven Stillman	1739-1756
Svante Myrin	1758-1770
Johan Paul Norin	1781-1801
Henrik Gerhard Ronander	1801-1819
Paul Gustaf Norin	1820-1840
Carl Georg Levin	1841-1861
Per Staaf	1862-1883
Carl Oskar Schlyter	1884-1906
Erik Wilhelm Reinhold Moberg	1907-1923

¹⁶ Kallades fram till 1770 Enångers och Njutångers tingslag

August Herman Wickström	1923-1949
Karl Allan Brusén	1950-

Delsbo tingslag¹⁷

Domsagotillhörighet:

1671-1770	Med Enånger, Norrbo och Bjuråker, Bergsjö, Gnarp och Hassela, Rogsta och Ilsbo, Hälsingtuna och Idenor, Ljusdal, Färila och Ytterhogdal, Arbrå och Undersvik, Järvsö, Alfta och Ovanåker, Mo och Rengsjö, Söderala, Skog, Hanebo och Segersta tingslag
1771-1819	Med Ljusdals, Enånger, Bergsjö och Forsa tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)
1820-1944	Med Bergsjö och Forsa tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)
1945-1970	Med Bergsjö, Forsa tingslag samt Hudiksvalls stad (Norra Hälsinglands domsaga)

Tingsplatser:

1890-talet-1970	Ede Delsbo
-----------------	------------

Häradshövdingar:

Erik Nerbelius	1680-1690
Anders Sundberg	1690-1695
Sven Gyllensköld	1695-1703
Petrus Jansonius	1703-1712
Johan Engelbrekt Grevesmöhlen	1712-1739
Sven Stillman	1739-1756
Svante Myrin	1758-1770
Johan Paul Norin	1781-1801
Henrik Gerhard Ronander	1801-1819
Paul Gustaf Norin	1820-1840
Carl Georg Levin	1841-1861
Per Staaf	1862-1883
Carl Oskar Schlyter	1884-1906
Carl Gustaf Grahl-Flodin	1906-1912
Nils Wihlborg	1912-1930
Gösta Gustafsson Holmberg	1931-1951
Olof Riben	1952-1957
Wolrath Larsson	1958-1975

Bergsjö tingslag¹⁸

¹⁷ Kallades 1693-1770 Delsbo, Norrbo och Bjuråkers tingslag

Domsagotillhörighet:

1671-1770	Med Enånger, Delsbo, Norrbo och Bjuråker, Gnarp och Hassela, Forsa, Hög, Rogsta och Ilsbo, Hälsingtuna och Idenor, Ljusdal, Färila och Ytterhogdal, Arbrå och Undersvik, Järvsö, Alfta och Ovanåker, Mo och Rengsjö, Söderala, Skog, Hanebo och Segersta tingslag
1771-1819	Med Ljusdals, Enånger och Forsa tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)
1820-1970	Med Delsbo tingslag (Norra Hälsinglands domsaga)

Tingsplatser:

1800-talet?	Bergsjö
1908-ff	Hudiksvall

Häradshövdingar:

Erik Nerbelius	1680-1690
Anders Sundberg	1690-1695
Sven Gyllensköld	1695-1703
Petrus Jansonius	1703-1712
Johan Engelbrekt Grevesmöhlen	1712-1739
Sven Stillman	1739-1756
Svante Myrin	1758-1770
Johan Paul Norin	1781-1801
Henrik Gerhard Ronander	1801-1819
Paul Gustaf Norin	1820-1840
Carl Georg Levin	1841-1861
Per Staaf	1862-1883
Carl Oskar Schlyter	1884-1906
Carl Gustaf Grahl-Flodin	1906-1912
Nils Wihlborg	1912-1930
Gösta Gustafsson Holmberg	1931-1951
Olof Riben	1952-1957
Wolrath Larsson	1958-1975

Forsa tingslag¹⁹

Domsagotillhörighet:

1671-1770	Med Enånger, Delsbo Norrbo och Bjuråker, Bergsjö, Gnarp och Hassela, Rogsta och Ilsbo, Hälsingtuna och Idenor, Ljusdal, Färila och Ytterhogdal, Arbrå och Undersvik, Järvsö, Alfta
-----------	--

¹⁸ Kallades före 1693 Bergsjö, Gnarp och Hassela tingslag och 1693-1770 Bergsjö, Gnarp, Hassela, Jättendal och Harmångers tingslag. Sammanslogs 1908 med Forsa tingslag och 1945 med Hudiksvalls stad.

¹⁹ Kallades före 1693 Bergsjö, Gnarp och Hassela tingslag och 1693-1770 Bergsjö, Gnarp, Hassela, Jättendal och Harmångers tingslag. Sammanslogs med Bergsjö 1908 till ett tingslag och 1945 med Hudiksvalls stad.

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

och Ovanåker, Mo och Rengsjö, Söderala, Skog,
Hanebo och Segersta tingslag

1771-1819 Med Ljusdals, Enånger och Bergsjö tingslag
(Norra Hälsinglands domsaga)

1820-1970 Med Delsbo tingslag (Norra Hälsinglands
domsaga)

Tingsplatser:

1908- Hudiksvall

Häradshövdingar:

Erik Nerbelius	1680-1690
Anders Sundberg	1690-1695
Sven Gyllensköld	1695-1703
Petrus Jansonius	1703-1712
Johan Engelbrekt Grevesmöhlen	1712-1739
Sven Stillman	1739-1756
Svante Myrin	1758-1770
Johan Paul Norin	1781-1801
Henrik Gerhard Ronander	1801-1819
Paul Gustaf Norin	1820-1840
Carl Georg Levin	1841-1861
Per Staaf	1862-1883
Carl Oskar Schlyter	1884-1906
Carl Gustaf Grahl-Flodin	1906-1912
Nils Wihlborg	1912-1930
Gösta Gustafsson Holmberg	1931-1951
Olof Riben	1952-1957
Wolrath Larsson	1958-1975

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Brun, Sven *Hudiksvalls (stads) historia, Tiden 1582-1800*, del 1, Hudiksvall, 1932

Hillgren, Bror *En bok om Delsbo* Delsbo hembygds- och fornminnesförening, Ljusdal 1989
(faksimil av förstaupplagan 1924-1926)

Hillgren, Bror *Tingshus och Gästgivaregård i Delsbo i mitten av 1800-talet* Hudiksvall, 1940

Jonsson, Bror; "Ting och tingshus i Delsbo tingslag" i *Hudiksvalls Tidning* 21/11 1970

Rodenstam, Greta: *Hudiksvall. Glimtar från en gammal stad*, Hudiksvall 1963